

Η

ΑΡΧΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

5^ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στην έδρα της στις 31.05.2018 με την εξής σύνθεση: Κωνσταντίνος Κορομπέλης, Πρόεδρος και Εισηγητής, Μαρία Μανδράκη και Νεκταρία - Πηνελόπη Ταμανίδη (ως νόμιμη αναπληρώτρια, δυνάμει της υπ' αριθ. 28/2018 Πράξεως του Προέδρου της Α.Ε.Π.Π., του τρίτου Μέλους του 5^{ου} Κλιμακίου), Μέλη.

Για να εξετάσει την από 29.04.2018 (ημερομηνία καταχώρησης στο διαδικτυακό τόπο του διαγωνισμού στο Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ) Προδικαστική Προσφυγή, με Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) - Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ) 388/30.04.2018 της εταιρείας με την επωνυμία «....., που εδρεύει στο ....., οδός ....., αρ. .... όπως νόμιμα εκπροσωπείται.

Κατά της υπ' αριθ. 6/θέμα 3ο/30-3-2018 απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου του ....., κατ' αποδοχόν του από 26.03.2018 Πρακτικού της Επιτροπής διενέργειας του διαγωνισμού, αναφορικά με την αξιολόγηση των οικονομικών προσφορών των διαγωνιζομένων, για την υπ' αριθ. .... Διακήρυξη του ....., με την οποία προκηρύχθηκε ανοικτός, δημόσιος, ηλεκτρονικός, διεθνής διαγωνισμός για την προμήθεια προϊόντων διατροφής με κριτήριο την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, βάσει τιμής, προϋπολογιζόμενης δαπάνης 272.376,60 €, πλέον Φ.Π.Α.

Της Παρεμβαίνουσας εταιρείας, με την επωνυμία «.....», που εδρεύει στο ....., περιοχή ....., όπως νομίμως εκπροσωπείται και η οποία κατέθεσε τη με Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) - Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ) ΠΑΡ 205/10.05.2018 Παρέμβαση.

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

Με την Προδικαστική Προσφυγή της η προσφεύγουσα επιδιώκει την ακύρωση της ανωτέρω προσβαλλόμενης πράξης κατά το σκέλος που με αυτή έγινε δεκτή η οικονομική προσφορά της έτερης διαγωνιζόμενης εταιρείας «.....» και αποφασίστηκε η προσωρινή κατακύρωση του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπέρ αυτής για τα είδη της ομάδας Γ΄ που αναφέρονται στον συγκριτικό πίνακα που συνοδεύει το ως από 26.03.2018 Πρακτικό, συνολικής αξίας 51.719,38 €.

Με την Παρέμβασή της, η παρεμβαίνουσα αναφέρει ότι νομίμως η οικονομική της προσφορά έγινε αποδεκτή και ως εκ τούτου αιτείται την απόρριψη της υπό κρίση Προσφυγής και τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης ως άνω απόφασης, κατά το σκέλος που με αυτήν κατακυρώθηκε προσωρινώς το αποτέλεσμα του διαγωνισμού υπέρ αυτής για τα είδη της ομάδας Γ΄ που αναφέρονται στον συγκριτικό πίνακα που συνοδεύει το ως άνω Πρακτικό, συνολικής αξίας 51.719,38 €.

Η συζήτηση άρχισε αφού άκουσε τον Εισηγητή.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, με την υπ' αριθ. .... Διακήρυξη το ..... προκήρυξε διεθνή δημόσιο ηλεκτρονικό διαγωνισμό με ανοικτή διαδικασία και με κριτήριο κατακύρωσης την πλέον συμφέρουσα προσφορά από οικονομική άποψη, βάσει τιμής, για ....., ..., προϋπολογιζόμενης δαπάνης 272.376,60 ευρώ, χωρίς Φ.Π.Α., η οποία Διακήρυξη καταχωρήθηκε στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ) στις 10.08.2017 καθώς και στη διαδικτυακή πύλη του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.) στις 10.08.2017, όπου έλαβαν συστημικό αριθμό: α/α ....., ... και ..... αντίστοιχα. Σύμφωνα με τις αντίστοιχες αναρτήσεις στο Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ., α) για το τμήμα της προμήθειας με αριθμό συστήματος ..... και αντικείμενο «ΟΜΑΔΑ Α΄ – ....., η ανάθεση θα γίνει σε ένα προμηθευτή για όλα τα είδη της ομάδας με το μεγαλύτερο ποσοστό έκπτωσης επί τοις εκατό (%) στην επικρατέστερη μέση τιμή σταθμική χονδρική όπως

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

αυτή αναφέρεται στο καθημερινό δελτίο χονδρικής πώλησης της κεντρικής αγοράς ..... την ημέρα παράδοσής του, β) για το τμήμα της προμήθειας με αριθμό συστήματος ..... και αντικείμενο «ΟΜΑΔΑ Β' - .....», η ανάθεση θα γίνει σε ένα προμηθευτή για όλα τα είδη της ομάδας, που θα προσφέρει τη χαμηλότερη τιμή στη συνολική αξία με την προϋπόθεση ότι τα προσφερόμενα από αυτόν είδη καλύπτουν τις τεχνικές προδιαγραφές της προμήθειας και γ) για το τμήμα της προμήθειας με αριθμό συστήματος ..... και αντικείμενο «ΟΜΑΔΑ Γ' – .....», η ανάθεση θα γίνει ανά είδος στους προμηθευτές που θα προσφέρουν τη χαμηλότερη τιμή με την προϋπόθεση ότι τα προσφερόμενα από αυτόν είδη καλύπτουν τις τεχνικές προδιαγραφές της προμήθειας.

2. Επειδή, έχει κατατεθεί, πληρωθεί και δεσμευθεί το νόμιμο παράβολο κατά το άρθρο 363 παρ. 1 του Ν. 4412/2016 και άρθρο 5του Π.Δ. 39/2017 (ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό .....), ποσού 876,00€, το οποίο και υπολογίζεται με βάση την προϋπολογιζόμενη δαπάνη της σύμβασης και για τα τμήματα της Διακήρυξης σχετικά με τα οποία ασκείται η παρούσα Προδικαστική Προσφυγή, ήτοι για την Ομάδα Γ', εκτιμώμενης αξίας 175.016,97 χωρίς Φ.Π.Α.

3. Επειδή, έχει γίνει χρήση του τυποποιημένου εντύπου, σύμφωνα με το άρθρο 362 παρ. 2 του Ν. 4412/2016 και το άρθρο 8 παρ. 2 του Π.Δ. 39/2017.

4. Επειδή, ο επίδικος διαγωνισμός, ενόψει του αντικειμένου του (προμήθεια), της προϋπολογισθείσας δαπάνης του ύψους 272.376,60 € χωρίς Φ.Π.Α., σύμφωνα με το άρθρο 345 παρ. 1 του Ν. 4412/2016 και του χρόνου αποστολής δημοσίευσης της προκήρυξης της σύμβασης στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (31.07.2017), σύμφωνα με το άρθρο 61 του Ν. 4412/2016, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των οικείων διατάξεων του Βιβλίου IV του Ν. 4412/2016 και συνεπώς στη δικαιοδοσία της Α.Ε.Π.Π.

5. Επειδή, η υπό κρίση Προδικαστική Προσφυγή, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 361 του Ν. 4412/2016 και το άρθρο 4 παρ. 1 του Π.Δ.

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

39/2017 (περ. α'), έχει κατατεθεί εμπροθέσμως κατά της προσβαλλόμενης απόφασης, δοθέντος ότι αυτή αναρτήθηκε στο διαδικτυακό τόπο του διαγωνισμού στο Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ και κοινοποιήθηκε στους ενδιαφερόμενους στις 19.04.2018, οπότε και έλαβαν γνώση αυτής οι συμμετέχοντες και η Προδικαστική Προσφυγή ασκήθηκε στις 29.04.2018.

6. Επειδή, εν γένει παραδεκτώς και με προφανές έννομο συμφέρον, άμεσο, προσωπικό και ενεστώς, η προσφεύγουσα στρέφεται κατά της προσβαλλόμενης πράξης της αναθέτουσας αρχής, κατά το σκέλος που με αυτήν έγινε αποδεκτή η οικονομική προσφορά της εταιρείας «.....» και κατακυρώθηκε προσωρινώς το αποτέλεσμα του διαγωνισμού υπέρ αυτής για τα είδη της ομάδας Γ' που αναφέρονται στον συγκριτικό πίνακα που συνοδεύει το ως άνωπρακτικό, συνολικής αξίας 51.719,38 €, αιτούμενη την ακύρωση της ως προς το σκέλος αυτό, αφού η προσφεύγουσα έχει υποβάλλει νομίμως και εμπροθέσμως την προσφορά της και εύλογα προσδοκά να της ανατεθεί η εν λόγω σύμβαση και για τα είδη αυτά, ως ηγεπομένη κατά σειρά μειοδότηρια.

7. Επειδή, εν γένει παραδεκτώς και στη νόμιμη προθεσμία, σύμφωνα με το άρθρο 362 παρ.1 και 3 του Ν. 4412/2016 και άρθρο 7 του Π.Δ.39/2017 παρεμβαίνει η εταιρεία «.....», αφού η εν λόγω Προσφυγή κοινοποιήθηκε στην παρεμβαίνουσα στις 30.04.2018, οπότε και εκκινεί η σχετική 10ήμερη προθεσμία προς άσκηση παρέμβασης και η εν λόγω Παρέμβαση ασκήθηκε στις 10.05.2018, η παρεμβαίνουσα, δε, έχει προφανές έννομο συμφέρον να παρέμβει, αφού επιδιώκει τη διατήρηση της προσβαλλόμενης με την οποία έχει γίνει αποδεκτή η προσφορά του και έχει καταστεί προσωρινός ανάδοχος για μέρος των υπό προμήθεια ειδών την Ομάδας Γ'.

8. Επειδή, με το υπ' αριθ. πρωτ. 4207/10.05.2018 έγγραφό της, η αναθέτουσα αρχή εκφράζει τις απόψεις της επί της εν λόγω Προσφυγής.

9. Επειδή, κατά τις διατάξεις του άρθρου 360 του Ν. 4412/2016 και του άρθρου 3 του Π.Δ. 39/2017 ορίζεται ότι: «1. Κάθε ενδιαφερόμενος, ο οποίος έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση του

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

νόμου 4412/2016 και έχει ή είχε υποστεί ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από εκτελεστή πράξη ή παράλειψη της αναθέτουσας αρχής κατά παράβαση της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της εσωτερικής νομοθεσίας, υποχρεούται, πριν από την υποβολή των προβλεπόμενων στον Τίτλο 3 του ανωτέρω νόμου ενδίκων βοηθημάτων, να ασκήσει προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ κατά της σχετικής πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής». Περαιτέρω, το άρθρο 367 του Ν. 4412/2016 ορίζει ότι: «1. Η ΑΕΠΠ αποφαινεται αιτιολογημένα επί της βασιμότητας των προβαλλόμενων πραγματικών και νομικών ισχυρισμών της προσφυγής και των ισχυρισμών της αναθέτουσας αρχής και, σε περίπτωση παρέμβασης, των ισχυρισμών του παρεμβαίνοντος και δέχεται (εν όλω ή εν μέρει) ή απορρίπτει την προσφυγή με απόφασή της... 2. Επί αποδοχής προσφυγής κατά πράξης ακυρώνεται ολικώς ή μερικώς η προσβαλλόμενη πράξη, ενώ επί αποδοχής προσφυγής κατά παράλειψης, ακυρώνεται η παράλειψη και η υπόθεση αναπέμπεται στην αναθέτουσα αρχή για να προβεί αυτή στην οφειλόμενη ενέργεια ...» και η διάταξη αυτή επαναλαμβάνεται και στο άρθρο 18 του Π.Δ. 39/2017.

10. Επειδή, ειδικότερα με την Προσφυγή της, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι το συνυποβαλλόμενο εντός του φακέλου της οικονομικής προσφοράς έντυπο «Πίνακα Οικονομικής Προσφοράς» του Παραρτήματος Α' / Μέρος Γ' της Διακήρυξης της εταιρείας «.....» δε φέρει την απαιτούμενη εκ του νόμου και τη Διακήρυξη προηγμένη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου της, με συνέπεια να μην είναι δυνατός ο έλεγχος της γνησιότητάς και αυθεντικότητάς του και κατά τούτο είναι ανυπόστατο και άκυρο και κατ' ακολουθίαν θα πρέπει να θεωρηθεί ως μηδέποτε υποβληθέν.

11. Επειδή, το άρθρο 36 του Ν. 4412/2016 ορίζει ότι «... 2. Το Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. οφείλει να συμμορφώνεται με: α) τις απαιτήσεις του Παραρτήματος IV του Προσαρτήματος Α' και β) τους κανόνες του παρόντος άρθρου και των άρθρων 22 και 37. Πέραν των ανωτέρω το Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. οφείλει να τηρεί τα οριζόμενα: α) στο ν. 3979/2011(Α' 138) και στην κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσα νομοθεσία, ιδίως στο Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΠΗΔ)... και β) στο π.δ. 25/2014 (Α' 44). 3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

Τουρισμού και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων ρυθμίζονται τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν την ανάθεση και εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σχετικά με: α) τον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των δημόσιων συμβάσεων που συνάπτονται ... β) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. και χορήγησης αντιγράφων...».

12. Επειδή, κατ' εξουσιοδότηση της προαναφερόμενης διάταξης του άρθρου 36 του Ν.4412/2016, εκδόθηκε η ΚΥΑ 56902/215/02.06.2017 (ΦΕΚ Β' 1924) «Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ», η οποία στο άρθρο 8 παρ. 3 ορίζει ότι «Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπίστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας». Περαιτέρω στο άρθρο 15 αυτής ορίζεται ότι « ... 1.2.1 Τα στοιχεία και δικαιολογητικά που περιλαμβάνονται στον (υπο)φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά» υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείου Portable Document Format (PDF) και εφόσον έχουν συνταχθεί/ παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου της υπογραφής.... 1.2.2. Ο οικονομικός φορέας συντάσσει την τεχνική και οικονομική του προσφορά συμπληρώνοντας την αντίστοιχη ειδική ηλεκτρονική φόρμα του Συστήματος και επισυνάπτοντας στον ηλεκτρονικό χώρο «Συνημμένων Ηλεκτρονικής Προσφοράς» και στον κατά περίπτωση (υπο)φάκελο όλα τα στοιχεία της προσφοράς του σε μορφή αρχείου Portable Document Format (PDF). Στην συνέχεια, ο οικονομικός φορέας παράγει από το Σύστημα τα ηλεκτρονικά αρχεία (εκτυπώσεις της Τεχνικής Προσφοράς Προμηθευτή και της Οικονομικής Προσφοράς Προμηθευτή σε μορφή αρχείου Portable Document Format (PDF), τα οποία υπογράφονται με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 και επισυνάπτονται στους αντίστοιχους (υπο)φακέλους της προσφοράς από τον οικονομικό φορέα».

13. Επειδή, το άρθρο 25 του προαναφερόμενου Κανονισμού ΕΕ/910/2014 ορίζει ότι « ...2. Η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή έχει νομική ισχύ ισοδύναμη με την ιδιόχειρη υπογραφή. 3. Εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή βασιζόμενη σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό που έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζεται ως τέτοια σε όλα τα άλλα κράτη μέλη», ενώ στο άρθρο 26 ορίζεται ότι «Μία προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφο β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφο γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτήν κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων ... ».

14. Επειδή το άρθρο 37 του Ν. 4412/2016, ως ίσχυε κατά το χρόνο προκήρυξης του διαγωνισμού, όριζε: «1 ..... 2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει: α) να είναι

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης, β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στο π.δ. 150/2001 (Α` 125). Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αα) οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να καθορίζουν τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, βάσει των μορφοτύπων που έχουν θεσπιστεί με την Απόφαση 2011/130/ΕΕ της Επιτροπής και να θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστούν τεχνικά τους εν λόγω μορφοτύπους• όταν χρησιμοποιείται διαφορετικός μορφότυπος ηλεκτρονικής υπογραφής, τότε η ηλεκτρονική υπογραφή ή ο φορέας του ηλεκτρονικού εγγράφου περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες δυνατότητες επικύρωσης, υπό την ευθύνη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Οι δυνατότητες επικύρωσης επιτρέπουν στην αναθέτουσα αρχή να επικυρώνει, σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα, την ηλεκτρονική υπογραφή που έχει παραληφθεί, ως προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, υποστηριζόμενη από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό. Η ΕΕΤΤ κοινοποιεί τις πληροφορίες σχετικά με τον πάροχο των υπηρεσιών επικύρωσης στην Επιτροπή. ββ) σε περίπτωση προσφορών που υπογράφονται με την υποστήριξη αναγνωρισμένου πιστοποιητικού που περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης, οι αναθέτουσες αρχές δεν πρέπει να εφαρμόζουν πρόσθετες απαιτήσεις που ενδέχεται να εμποδίσουν τη χρήση των εν λόγω υπογραφών από τους προσφέροντες». Περαιτέρω, στο άρθρο 37 παρ. 3 του Ν. 4412/2016 ορίζεται ότι : «3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 (Β` 401) απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς το χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στο χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο τρόπο και η οποία επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. Δεν επιτρέπεται στην αναθέτουσα αρχή ή στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως περιγράφεται ανωτέρω». Ομοίως, ορίζεται και στο άρθρο 9 της ΥΑ 56902/215 (ΦΕΚ Β' 1924/02.06.2017), όπως εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της διάταξης του άρθρου 36 παρ. 5 του Ν. 4412/2016.

15. Επειδή, η περ. β' της παρ. 2 του άρθρου 37 του Ν.4412/2016 έχει αντικατασταθεί με το άρθρο 107 παρ. 2 του Ν. 4497/2017 ως εξής: «β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014», ως οι διατάξεις του Κανονισμού αυτού αναφέρονται.

16. Επειδή, στο Π.Δ. 150/2001 «Προσαρμογή στην Οδηγία 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές» (Φ.Ε.Κ. Α' 71/25-6-2001) και συγκεκριμένα στο άρθρο 2 παρ. 2 ορίζεται ως «Προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή ψηφιακή υπογραφή η ηλεκτρονική υπογραφή, που πληροί τους εξής όρους: α) συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του υπογράφοντος, γ) δημιουργείται με μέσα τα οποία ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και δ) συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται κατά τρόπο, ώστε να μπορεί να εντοπισθεί οποιαδήποτε μεταγενέστερη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων». Περαιτέρω, στο άρθρο 3 του Π.Δ. 150/2001 ορίζεται ότι: «Έννομες συνέπειες των ηλεκτρονικών υπογραφών: 1. Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

δημιουργίας υπογραφής επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο ...».

17. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 91 (Λόγοι απόρριψης προσφορών) του Ν. 4412/2016 «1. Η αναθέτουσα αρχή με βάση τα αποτελέσματα του ελέγχου και της αξιολόγησης των προσφορών, απορρίπτει, σε κάθε περίπτωση, προσφορά: α) Η οποία αποκλίνει από τα άρθρα 92 έως 100, και 102 έως 104 ή υποβλήθηκε κατά παράβαση των απαράβατων όρων περί σύνταξης και υποβολής της προσφοράς, όπως οι όροι αυτοί ορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης ...».

18. Επειδή, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, συνάγεται ότι, αναφορικά με τους διαγωνισμούς προϋπολογισθείσας αξίας άνω των 60.000 ευρώ, οι οποίοι διενεργούνται υποχρεωτικά ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ., και με σκοπό την απρόσκοπτη λειτουργία του συστήματος, όπως και την ορθή ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής, απαιτείται οι οικονομικοί φορείς-χρήστες του συστήματος, να διαθέτουν προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, η οποία χορηγείται υπό τις ειδικότερες προϋποθέσεις του νόμου. Προς τούτο εφαρμόζεται ήδη ο Κανονισμός 910/2014 με τον οποίο καθορίζονται οι απαιτήσεις ασφάλειας για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και το πλαίσιο εποπτείας των παρόχων τους. Κατά τα ειδικώς οριζόμενα στον ως άνω Κανονισμό, η ψηφιακή υπογραφή εκδίδεται από εγκεκριμένους παρόχους υπηρεσιών πιστοποίησης, οι οποίοι με τη χορήγησή της εγγυώνται για τα στοιχεία του κατόχου της ενώ η ψηφιακή υπογραφή επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής. Με τη χρήση της προηγμένης ψηφιακής υπογραφής σκοπός είναι να επιτυγχάνεται η ταυτοποίηση του υπογράφοντος, δηλαδή η σύνδεση της ηλεκτρονικής συναλλαγής με το φυσικό πρόσωπο που υπογράφει, η εγγύηση της γνησιότητας των ψηφιακών δεδομένων και η δέσμευση του υπογράφοντος ως προς την ηλεκτρονική συναλλαγή, δηλαδή ο υπογράφων να μη μπορεί να αρνηθεί την συμβολή του στην εν λόγω συναλλαγή. Επιπλέον, η απρόσκοπτη λειτουργία του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ. βασίζεται στη δυνατότητα επαλήθευσης του ακριβούς χρόνου παροχής των υπηρεσιών του συστήματος προς το χρήστη αυτού, όπως με την εξακρίβωση του χρόνου

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

υποβολής της προσφοράς κάθε συμμετέχοντος οικονομικού φορέα στο σύστημα. Γι' αυτό και οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο.

19. Επειδή, στη Διακήρυξη και στη σελ. 10 αυτής (Σημείωση) ορίζεται ότι «..... Για τη συμμετοχή στο διαγωνισμό (για την ηλεκτρονική μορφή) οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς (Προμηθευτές) απαιτείται να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή, χορηγούμενη από πιστοποιημένη αρχή παροχής ψηφιακής υπογραφής...», ενώ στο άρθρο 5 (Κατάρτιση και Υποβολή Προσφορών) ορίζεται ότι «Για τη συμμετοχή στο διαγωνισμό οι ενδιαφερόμενοι Οικονομικοί Φορείς απαιτείται να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή, χορηγούμενη από πιστοποιημένη αρχή παροχής ψηφιακής υπογραφής και να εγγραφούν στο ηλεκτρονικό σύστημα (ΕΣΗΔΗΣ - Διαδικτυακή πύλη www.promitheus.gov.gr ακολουθώντας την κατωτέρω διαδικασία εγγραφής του Άρθρου 3 παρ. 3.2 έως 3.4 της Υπουργικής Απόφασης αριθμ.Π11/2390/2013 (ΦΕΚ 2677/Β - 21.10.13) «Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ)». Ο χρόνος υποβολής της προσφοράς και οποιαδήποτε ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω του συστήματος βεβαιώνεται αυτόματα από το σύστημα με υπηρεσίες χρονοσήμανσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Άρθρο 37 του Ν. 4412/2016 και το άρθρο 6 της ως άνω Υπουργικής Απόφασης ... Οι οικονομικοί φορείς συντάσσουν την Τεχνική και Οικονομική τους Προσφορά συμπληρώνοντας τις αντίστοιχες ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του συστήματος. Στη συνέχεια το σύστημα παράγει τα σχετικά ηλεκτρονικά αρχεία τα οποία υπογράφονται ψηφιακά και υποβάλλονται από τον προσφέροντα. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος και του παραγόμενου ηλεκτρονικού αρχείου PDF (το οποίο θα υπογραφεί ηλεκτρονικά) πρέπει να ταυτίζονται... Τα στοιχεία και Δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του Οικονομικού Φορέα στη διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείων τύπου PDF και εφόσον έχουν συνταχθεί/ παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν ορατή μη

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

κρυπτογραφημένη ψηφιακή υπογραφή σκληρής αποθήκευσης, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου υπογραφής...». Περαιτέρω, στη σελ. 29 της Διακήρυξης (Υποφάκελος Οικονομική Προσφορά (Ηλεκτρονική Υποβολή) ορίζεται ότι «Στον (υπο)φάκελο με την ένδειξη “Οικονομική Προσφορά” περιλαμβάνεται η οικονομική προσφορά του οικονομικού φορέα. Η Οικονομική Προσφορά υποβάλλεται ηλεκτρονικά επί ποινή απορρίψεως στον (υπο)φάκελο “Οικονομική Προσφορά”. Η Οικονομική Προσφορά, συντάσσεται συμπληρώνοντας την αντίστοιχη ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος. Στη συνέχεια, το σύστημα παράγει σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο, σε μορφή pdf, το οποίο υπογράφεται ψηφιακά και υποβάλλεται από τον προσφέροντα. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος και του παραγόμενου ψηφιακά υπογεγραμμένου ηλεκτρονικού αρχείου πρέπει να ταυτίζονται. Σε αντίθετη περίπτωση, το σύστημα παράγει σχετικό μήνυμα και ο προσφέρων καλείται να παράγει εκ νέου το ηλεκτρονικό αρχείο pdf. Εφόσον η οικονομική προσφορά δεν έχει αποτυπωθεί στο σύνολό της στις ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του συστήματος, ο προσφέρων επισυνάπτει ψηφιακά υπογεγραμμένα τα σχετικά ηλεκτρονικά αρχεία. Ο υποφάκελος «Οικονομική Προσφορά» θα πρέπει επί ποινή αποκλεισμού να συνοδεύεται με ανάλυση προσφοράς. Η Οικονομική Προσφορά υποβάλλεται απαραίτητα με τη συμπλήρωση του Πίνακα Οικονομικής Προσφοράς (ΜΕΡΟΣ Γ'/Παράρτημα Α'). Απαγορεύεται η αλλαγή στη μορφή και στη δομή του Πίνακα Οικονομικής Προσφοράς, και επιβάλλεται απαραίτητα η χρησιμοποίησή του». Στο Παράρτημα Α΄ του Μέρους Γ΄ της Διακήρυξης (σελ. 191) παρατίθεται υπόδειγμα Πίνακα Οικονομικής Προσφοράς για τα είδη στα οποία ο ανάδοχος αναδεικνύεται βάσει της ρητώς προσφερόμενης χαμηλότερης τιμής καθώς και βάσει ποσοστού έκπτωσης. Τέλος, στο άρθρο 14 της Διακήρυξης (Λόγοι Απόρριψης Προσφορών) ορίζεται ότι «Η Αναθέτουσα Αρχή με βάση τα αποτελέσματα του ελέγχου και της αξιολόγησης των προσφορών, απορρίπτει, σε κάθε περίπτωση, προσφορά: α) η οποία δεν υποβάλλεται εμπρόθεσμα, με τον τρόπο και με το περιεχόμενο που ορίζεται πιο πάνω και συγκεκριμένα στα Άρθρα 4, 5, 6, 8, 12, 13, 16 και Περιεχόμενο υποφακέλων Δικαιολογητικών Συμμετοχής - Τεχνικής Προσφοράς – Οικονομικής Προσφοράς της παρούσας, β) η οποία περιέχει ατέλειες, ελλείψεις, ασάφειες ή σφάλματα, εφόσον αυτά

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

δεν επιδέχονται συμπλήρωση ή διόρθωση ή εφόσον επιδέχονται συμπλήρωση ή διόρθωση, δεν έχουν αποκατασταθεί κατά την αποσαφήνιση και την συμπλήρωσή της ...η) η οποία παρουσιάζει ελλείψεις ως προς τα δικαιολογητικά που ζητούνται από τα έγγραφα της παρούσης Διακήρυξης και αποκλίσεις, ως προς τους όρους και τις τεχνικές προδιαγραφές της Σύμβασης».

20. Επειδή, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται με την Προσφυγής της ότι εσφαλμένως έγινε αποδεκτή η οικονομική προσφορά της εταιρείας «.....», αφού - ως η προσφεύγουσα ισχυρίζεται -στο συνυποβαλλόμενο εντός του φακέλου της οικονομικής προσφοράς της έντυπο «Πίνακα Οικονομικής Προσφοράς» του Παραρτήματος Α' / Μέρος Γ' της Διακήρυξης της εν λόγω εταιρείας «.....» δεν υφίσταται προηγμένη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου της, αλλά ο Πίνακας αυτός φέρει απλή εκτύπωση, στην οποία αναγράφεται ότι το έγγραφο είναι «ψηφιακά υπογεγραμμένο» από τον εκπρόσωπό της κ. ...., χωρίς όμως αυτό να μπορεί να επαληθευτεί, εφόσον η «υπογραφή» επιλεγεί με τη συσκευή κατάδειξης («ποντίκι») ότι συνδέεται πράγματι με τον υπογράφο, ώστε να καθορίζει ηλεκτρονικά την ταυτότητά του και να ισοδυναμεί με την ιδιόχειρη υπογραφή του. Ειδικότερα η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι ο υποβληθείς Πίνακας Οικονομικής Προσφοράς αποτελεί σαρωμένο αντίγραφο επί του οποίου η ένδειξη ότι είναι «ψηφιακά υπογεγραμμένο» είναι ανενεργή, κάτι που σημαίνει ότι θα μπορούσε να τεθεί και με ένα απλό μηχανικό μέσο, π.χ. με εκτύπωση και για το λόγο αυτό θα πρέπει να θεωρηθεί το συγκεκριμένο έγγραφο ως μη υποβληθέν και κατ' ακολουθίαν να αποκλεισθεί η προσφορά της εν λόγω εταιρείας, αφού το υπόψη έγγραφο απαιτείτο από τη Διακήρυξη επί ποινή αποκλεισμού.

21. Επειδή, η αναθέτουσα αρχή ισχυρίζεται με τις προσκομισθείσες απόψεις της (σκ. 8) ότι η επιτροπή διενέργειας και αξιολόγησης των οικονομικών προσφορών του διαγωνισμού, με το από 26.3.2018 Πρακτικό της έκανε δεκτή την υποβληθείσα οικονομική προσφορά της εταιρείας ..... καθόσον έφερε κανονικά ψηφιακή υπογραφή, αφού το «παράθυρο» ανοίγει κανονικά και εμφανίζεται η πιστοποίηση της ψηφιακής υπογραφής, τα όσα δε

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

ισχυρίζεται η προσφεύγουσα εταιρεία, σχετίζονται και είναι αποτέλεσμα του προγράμματος περιήγησης που κάθε φορά χρησιμοποιείται από τον χρήστη, καθόσον ανάλογα κάθε φορά εμφανίζεται ή όχι το παράθυρο πιστοποίησης της υπογραφής. Διευκρινίζει δε ότι κάνοντας χρήση των περιηγητών MOZILA και FOXITREADER, το «παράθυρο» ανοίγει κανονικά και εμφανίζεται η πιστοποίηση της ψηφιακής υπογραφής, ενώ αντίθετα με τα προγράμματα CHROME και ADOBE READER δεν εμφανίζεται η πιστοποίηση της υπογραφής, αλλά εμφανίζεται μόνον η οθόνη της απλής εκτύπωσης του κειμένου. Προς επίρρωση των όσων αναφέρει, σημειώνει ότι όπως προκύπτει από τις αναρτημένες προσφορές της εταιρείας «.....», η εταιρεία διαθέτει πιστοποιημένη ψηφιακή υπογραφή, το γεγονός ότι εμφανίζονται ανηρημένα έγγραφα, στα οποία δεν ανοίγει η πιστοποίηση της υπογραφής, δεν σημαίνει ότι αυτά δεν φέρουν ψηφιακή υπογραφή και επομένως τα έγγραφα αυτά δεν καθίστανται για το λόγο αυτό άκυρα, δεδομένου ότι δεν αμφισβητείται η ύπαρξη της ψηφιακής υπογραφής στην τεχνική και οικονομική προσφορά της εταιρείας.

22. Επειδή, από την επισκόπηση των υποβληθέντων εγγράφων προκύπτει ότι τόσο η Οικονομική Προσφορά της εταιρείας «.....», όσο και ο Πίνακας Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς που αυτή υπέβαλε αναγράφουν ότι το έγγραφο είναι : «Ψηφιακά υπογεγραμμένο από : ..... Ημερομηνία :2017.09.06 09:15:16 EEST». Εντούτοις, σε περίπτωση χρήσης του προγράμματος περιήγησης ADOBE READER και τα δύο προαναφερόμενα έγγραφα, ήτοι τόσο η Οικονομική Προσφορά, όσο και ο Πίνακας Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς, δεν εμφανίζουν πιστοποίηση της υπογραφής, αλλά εμφανίζεται μόνον η οθόνη της απλής εκτύπωσης του κειμένου, ενώ σε περίπτωση χρήση του προγράμματος περιήγησης FOXITREADER, το «παράθυρο» ανοίγει κανονικά και εμφανίζεται η πιστοποίηση της ψηφιακής υπογραφής μόνο στο έγγραφο της Οικονομικής Προσφοράς και όχι και σε αυτό του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς.

23. Επειδή, ετέρωθεν, το έγγραφο της Οικονομικής Προσφοράς της παρεμβαίνουσας εταιρείας «.....» φέρει ως απαιτείται από τη Διακήρυξη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας, η

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

οποία βασίζεται σε αναγνωρισμένο ψηφιακό πιστοποιητικό κατά την προρρηθείσα νομοθεσία, και επαληθεύεται η γνησιότητά της ηλεκτρονικά με χρήση του προγράμματος περιήγησης FOXITREADER, από τη θεώρηση δε του εγγράφου αυτού προκύπτει ότι φέρει όμοιο περιεχόμενο με το έγγραφο του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς, το οποίο ως προελέχθη καίτοι φέρει αναγραφή επ' αυτού ότι είναι «Ψηφιακά υπογεγραμμένο από : ..... Ημερομηνία :2017.09.06 09:15:16 EEST», στο σημείο όπου έχει τεθεί η ηλεκτρονική υπογραφή δεν υφίσταται διαλειτουργικότητα ώστε να επαληθευτεί αυτή, ως και η παρεμβαίνουσα συνομολογεί, αποδίδοντας την πλημμέλεια αυτή σε «απροσδιόριστο σφάλμα». Εντούτοις, σημειώνεται ότι στο έγγραφο του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς υφίσταται η ιδιόχειρη υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας σε κάθε σελίδα αυτού, καθώς και σφραγίδα της εταιρείας, ενώ και σε όλα τα υποβληθέντα έγγραφα τόσο του υποφακέλου «Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά», όσο και του υποφακέλου «Οικονομική Προσφορά» έχει τεθεί ψηφιακή υπογραφή που αλληλεπιδρά, ώστε να επαληθεύεται η εγκυρότητά της.

24. Επειδή, κατ'εφαρμογή των όρων της υπόψη Διακήρυξης σε συνδυασμό με την ισχύουσα εν προκειμένω και προρρηθείσα νομοθεσία, προκύπτει ότι οι οικονομικοί φορείς που ενδιαφέρονται να συμμετέχουν στον οικείο διαγωνισμό απαιτείται να είναι εγγεγραμμένοι στο Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ. και να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή, η οποία τους χορηγείται σύμφωνα με τις νόμιμες διατυπώσεις, ενώ για το παραδεκτό της προσφοράς τους, απαιτείται να υπογράψουν με την ψηφιακή υπογραφή όλα τα έγγραφα της προσφοράς που συντάσσονται/παράγονται από τους ίδιους, γεγονός που εν προκειμένω τηρείται για το σύνολο των εγγράφων της προσφοράς της εταιρείας «.....».

25. Επειδή, αναφορικά με το έγγραφο του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς το οποίο δεν εμφανίζει διαλειτουργικότητα της ψηφιακής υπογραφής, αλλά εμφανίζει μόνον την οθόνη απλής εκτύπωσης του κειμένου, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι καλύπτεται η πλημμέλεια αυτή από το έγγραφο της Οικονομικής Προσφοράς, το οποίο και εμφανίζει την

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

απαιτούμενη διαλειτουργικότητα της ηλεκτρονικής υπογραφής και φέρει και όμοιο περιεχόμενο με τον Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς, μην καταλείποντας με τον τρόπο αυτόν ουδεμία αμφιβολία περί της σαφήνειας της οικονομικής προσφοράς της παρεμβαίνουσας εταιρείας και την ταυτότητα του προσώπου που υπέβαλε αυτήν. Συνεπώς και εφόσον πρόκειται για έγγραφο συνοδευτικό του εγγράφου της Οικονομικής Προσφοράς, το οποίο και φέρει όμοιο με αυτό περιεχόμενο, σκοπός δε του οποίου είναι η διευκόλυνση σύγκρισης των προσφορών των οικονομικών φορέων από την αναθέτουσα αρχή, και όχι για το ίδιο το έγγραφο της Οικονομικής Προσφοράς ή άλλο έγγραφο που περιέχει / βεβαιώνει πληροφορίες που δεν υφίστανται σε άλλο έγγραφο, π.χ. το Τ.Ε.Υ.Δ, παραδεκτώς δύναται να θεωρηθεί ότι καλύπτεται η πλημμέλειά του από το έγγραφο της Οικονομικής Προσφοράς, το οποίο και συνοδεύει και με το περιεχόμενο του οποίου συμπίπτει.

26. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 25 του Κανονισμού ΕΕ/910/2014 (σκ. 13) « ...2. *Η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή έχει νομική ισχύ ισοδύναμη με την ιδιόχειρη υπογραφή*», εν προκειμένω δε το έγγραφο του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Προσφοράς της παρεμβαίνουσας εταιρείας φέρει ιδιόχειρη υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου της σε κάθε σελίδα του, καθώς και την σφραγίδα της εταιρείας στην τελευταία σελίδα του, γεγονός που παραδεκτά δύναται να θεωρηθεί ότι θεραπεύει την πλημμέλεια της μη διαλειτουργικότητας της ψηφιακής υπογραφής του υπόψη εγγράφου, αφού πληρούται με την ιδιόχειρη υπογραφή η *ratio* των διατάξεων του νόμου περί ψηφιακή υπογραφής, ήτοι της *σύνδεσης κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφοντα, αλλά και της ταυτοποίησης και της βεβαίωσης του γνησίου της υπογραφής του υπογράφοντα, ως εν προκειμένω όπου ουδεμία αμφιβολία υφίσταται περί της υπογραφής του υπόψη εγγράφου από το νόμιμο εκπρόσωπο της εταιρείας αυτής, καθιστώντας με τον τρόπο αυτόν σαφή την ταυτότητα του προσώπου που υπέβαλε το έγγραφο αυτό και την εν γένει οικονομική προσφορά της εν λόγω εταιρείας.*

27. Επειδή, επιπλέον των προαναφερομένων, κατά τη διάταξη του άρθρου 102 παρ. 1, 2 και 5 του ν. 4412/2016 προβλέπεται ότι: «1. *Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, η*

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί εγγράφως τους προσφέροντες ή τους υποψηφίους να διευκρινίζουν ή να συμπληρώνουν τα έγγραφα ή δικαιολογητικά που έχουν υποβάλει, μέσα σε εύλογη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης. Οποιαδήποτε διευκρίνιση ή συμπλήρωση που υποβάλλεται από τους προσφέροντες ή υποψηφίους, χωρίς να έχει ζητηθεί από την αναθέτουσα αρχή, δεν λαμβάνεται υπόψη. 2. Η πιο πάνω διευκρίνιση ή η συμπλήρωση αφορά μόνο τις ασάφειες, επουσιώδεις πλημμέλειες ή πρόδηλα τυπικά σφάλματα που επιδέχονται διόρθωση ή συμπλήρωση, ιδίως δε παράλειψη μονογραφών, διακεκομμένη αρίθμηση, ελαττώματα συσκευασίας και σήμανσης του φακέλου και των υποφακέλων των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, λεκτικές και φραστικές αποκλίσεις των εγγράφων της προσφοράς από την ορολογία των εγγράφων της σύμβασης, που δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες ως προς το περιεχόμενό τους, ελλείψεις ως προς τα νομιμοποιητικά στοιχεία, πλημμελής σήμανση αντιγράφων που εκδίδονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 4250/2014 (Α` 74), μεταφράσεων και λοιπών πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων, διαφοροποίηση της δομής των εγγράφων της προσφοράς από τα υποδείγματα, υποχρεωτικά ή μη, που θεσπίζονται με νόμο, κανονιστικές πράξεις ή τα έγγραφα της σύμβασης. Η συμπλήρωση ή η διευκρίνιση, κατά το πρώτο εδάφιο, δεν επιτρέπεται να έχει ως συνέπεια μεταγενέστερη αντικατάσταση ή υποβολή εγγράφων σε συμμόρφωση με τους όρους της διακήρυξης, αλλά μόνο τη διευκρίνιση ή συμπλήρωση, ακόμη και με νέα έγγραφα, εγγράφων ή δικαιολογητικών που έχουν ήδη υποβληθεί. 3. Η διευκρίνιση ή η συμπλήρωση δεν πρέπει να εισάγει διακρίσεις, άνιση μεταχείριση των οικονομικών φορέων ή να έχει ως συνέπεια ευνοϊκή μεταχείριση συγκεκριμένου οικονομικού φορέα στη διαδικασία ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης. 4. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί εγγράφως τους προσφέροντες να διευκρινίσουν, μέσα σε εύλογη προθεσμία η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης της σχετικής πρόσκλησης, το περιεχόμενο της τεχνικής ή οικονομικής προσφοράς που έχουν υποβάλει, αν περιέχει ασάφειες ή σσονος σημασίας ατέλειες, επουσιώδεις παραλείψεις ή πρόδηλα τυπικά ή

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

υπολογιστικά σφάλματα που η αναθέτουσα αρχή κρίνει ότι μπορεί να θεραπευθούν. Η διευκρίνιση αυτή δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την ουσιώδη αλλοίωση της προσφοράς και δεν πρέπει να προσδίδει αθέμιτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη συγκεκριμένη προσφορά σε σχέση με τις λοιπές. 5. Η παροχή της δυνατότητας διευκρινίσεων στον προσφέροντα ή υποψήφιο, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 έως 4, είναι υποχρεωτική για την αναθέτουσα αρχή, αν επίκειται αποκλεισμός του από τη διαδικασία, λόγω ασαφειών των δικαιολογητικών και εγγράφων της προσφοράς».

28. Επειδή, σύμφωνα με πάγια νομολογία, ενόψει της αρχής της τυπικότητας που διέπει τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων, η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να καλεί τους προμηθευτές να συμπληρώσουν τα νομίμως, καταρχήν, υποβληθέντα δικαιολογητικά ή να παρέχουν σχετικές διευκρινίσεις και όχι να αναπληρώσουν μη υποβληθέντα ή μη νομίμως υποβληθέντα δικαιολογητικά (ΣτΕ 2454/09, ΕΑ ΣτΕ 457, 364/09, 738/09, 180/09, 567/08, 3075/08, 307/07, ΔΕφΑΘ 271/2011). Ειδικότερα δε, έχει γίνει δεκτό από τη νομολογία ότι παροχή διευκρινίσεων νοείται αποκλειστικά και μόνο όταν γεννάται αμφιβολία ως προς το περιεχόμενο της προσφοράς και όχι όταν αυτό είναι σαφές, δοθέντος ότι στην περίπτωση αυτή θα επρόκειτο για αθέμιτη τροποποίηση του περιεχομένου της προσφοράς των διαγωνιζομένων (ΣτΕ 90/2010).

29. Επειδή, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση για το άρθρο 102 του Ν.4412/2016, με τις εν λόγω διατάξεις για τη Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών (άρθρο 56 παρ. 3 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) εισάγεται ρύθμιση η οποία εξυπηρετεί στη διάσωση προσφορών οι οποίες πάσχουν από πρόδηλα σφάλματα ή επουσιώδεις παραλείψεις. Με τις παραγράφους 1, 2 και 3 δίνεται η δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή να καλεί τους προσφέροντες/υποψηφίους κατά τη διαδικασία ελέγχου και αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής να διευκρινίζουν ή να συμπληρώνουν τα έγγραφα ή τα δικαιολογητικά που έχουν υποβάλει. Ωστόσο, προκειμένου να διασφαλίζεται η αρχή της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των υποψηφίων, η δυνατότητα συμπλήρωσης/ διευκρίνισης που παρέχεται αφορά μόνο τις ασάφειες, επουσιώδεις πλημμέλειες ή πρόδηλα

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

τυπικά σφάλματα που επιδέχονται διόρθωσης ή συμπλήρωσης και δεν επιτρέπεται να άγει σε μεταγενέστερη αντικατάσταση ή υποβολή νέων εγγράφων σε συμμόρφωση των όρων της διακήρυξης, αλλά μόνο στην διευκρίνιση ή συμπλήρωση, ακόμη και με νέα έγγραφα, εγγράφων ή δικαιολογητικών που έχουν ήδη υποβληθεί. Ενδεικτικά αναφέρονται περιπτώσεις που μπορεί να τύχει εφαρμογής αυτή η δυνατότητα όπως παράλειψη τινών μονογραφών, διακεκομμένη αρίθμηση, ελαττώματα συσκευασίας και σήμανσης του φακέλου και των υποφακέλων των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, λεκτικές και φραστικές αποκλίσεις των εγγράφων της προσφοράς από την ορολογία των εγγράφων της σύμβασης που δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες ως προς το περιεχόμενο τους, ελλείψεις ως προς τα νομιμοποιητικά στοιχεία, πλημμελή σήμανση επικυρωμένων αντιγράφων και μεταφράσεων και λοιπών πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων, διαφοροποίηση της δομής των εγγράφων της προσφοράς από τα δια του νόμου, κανονιστικών πράξεων ή των εγγράφων της σύμβασης καθιερωμένα υποδείγματα, υποχρεωτικά ή μη.

30. Επειδή, στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση σαφώς προκύπτει ότι πρόκειται για πρόδηλο τυπικό σφάλμα του νομίμως υποβληθέντος εγγράφου του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Κατάστασης, αφού δεν υφίσταται διαλειτουργικότητα της ψηφιακής υπογραφής, αλλά εμφανίζεται μόνον η οθόνη απλής εκτύπωσης του κειμένου της ψηφιακής υπογραφής. Και τούτο διότι από την επισκόπηση των λοιπών υποβληθέντων εγγράφων τόσο του υποφακέλου «Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά», όσο και του υποφακέλου «Οικονομική Προσφορά» προκύπτει ότι αυτά φέρουν ψηφιακή υπογραφή της οποίας πιστοποιείται η γνησιότητα, εμφανίζοντας την απαιτούμενη διαλειτουργικότητα μετά από «πάτημα» με το «ποντίκι» του υπολογιστή πάνω στο σημείο όπου έχει τεθεί η υπογραφή, γεγονός που αποδεικνύει την πρόδηλη τυπική πλημμέλεια του υπόψη εγγράφου του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Κατάστασης, το οποίο καίτοι φέρει ψηφιακή υπογραφή, υπό τη μορφή της εμφάνισης της απλής εκτύπωσης του σχετικού κειμένου, δεν εμφανίζει την απαιτούμενη διαλειτουργικότητα αυτής. Με άλλα λόγια η εν λόγω πλημμέλεια αποτελεί πρόδηλη τυπική πλημμέλεια, δοθέντος

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

ότι αναφέρεται στον τύπο του εγγράφου, ήτοι στον τρόπο εμφάνισης της ψηφιακής υπογραφής και όχι στο ουσιώδες του περιεχομένου του, γεγονός που αποδεικνύει το τυπικό της πλημμέλειας, ενώ παράλληλα υφίσταται η ορθή απαιτούμενη ψηφιακή υπογραφή σε όλα τα υπόλοιπα έγγραφα, γεγονός που αποδεικνύει το πρόδηλο της πλημμέλειας αναφορικά με το έγγραφο αυτό, όντας το μόνον έγγραφο που δεν εμφανίζει την απαιτούμενη διαλειτουργικότητα της ψηφιακής υπογραφής, ενώ σε όλα τα υπόλοιπα υφίσταται.

31. Επειδή, η πρόδηλη αυτή τυπική πλημμέλεια δύναται παραδεκτά να συμπληρωθεί κατά τις προαναφερόμενες διατάξεις, ενώ και σε κάθε περίπτωση ορθώς δύναται να θεωρηθεί ότι αυτή θεραπεύεται από το έγγραφο της Οικονομικής Προσφοράς, δοθέντος ότι αυτό φέρει όμοιο περιεχόμενο με το έγγραφο του Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Κατάστασης, ώστε να μην ανακύπτει αμφιβολία σχετικά με τις προσφερόμενες τιμές των υπό προμήθεια ειδών. Τυχόν, δε, αντίθετη ερμηνεία περί απόρριψης της υπόψη προσφοράς της εταιρείας «.....» κατ' εφαρμογήν της αρχής της τυπικότητας που διέπει τις δημόσιες διαγωνιστικές διαδικασίες, δεν θεωρείται βασίμως παραδεκτή, αφού το υπόψη απαιτούμενο από τη Διακήρυξη έγγραφο Πίνακα Αναλυτικής Οικονομικής Κατάστασης έχει κατατεθεί, υφίσταται σε αυτό αναγραφή της απλής εκτύπωσης του σχετικού κειμένου περί ψηφιακής υπογραφής, αλλά και ιδιόχειρη υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου σε κάθε σελίδα, καθώς και η σφραγίδα της εταιρείας, ώστε νομίμως δύναται να συμπληρωθεί / διευκρινισθεί η πρόδηλη τυπική πλημμέλεια αυτού αναφορικά με τη διαλειτουργικότητα της ψηφιακής υπογραφής κατά τα προλεχθέντα.

32. Επειδή, κατ' ακολουθίαν η υπό κρίση Προδικαστική Προσφυγή θα πρέπει να απορριφθεί ως νόμω και ουσία αβάσιμη αναφορικά με τον προβαλλόμενο λόγο αυτής.

33. Επειδή, ύστερα από την προηγούμενη σκέψη, το παράβολο που κατέθεσε η προσφεύγουσα (ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό .....), ποσού 876,00 €, θα πρέπει να καταπέσει, σύμφωνα με το άρθρο 363 παρ. 5 του Ν.4412/2016 και το άρθρο 5 παρ. 5 του Π.Δ. 39/2017.

Αριθμός απόφασης: 455 / 2018

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την υπό κρίση Προδικαστική Προσφυγή.

Δέχεται την Παρέμβαση.

Ορίζει την κατάπτωση του προσκομισθέντος παραβόλου (ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό .....), ποσού 876,00 €.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στις 31 Μαΐου 2018 και εκδόθηκε στις 14 Ιουνίου 2018.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Κωνσταντίνος Πολ. Κορομπέλης

Γεωργία Παν. Ντεμερούκα